

Integracja obcokrajowców w klasie

PORADNIK DLA DYREKTORA

SPIS TREŚCI

I. PORADNIK DLA DYREKTORA SZKOŁY.....	5
1. Integracja dzieci przybywających z Ukrainy – zbiór dobrych praktyk.....	6
2. Sposoby radzenia sobie z różnicami poglądowymi i etnicznymi w szkole	12
3. Techniki mediacyjne w rozwiązywaniu konfliktów	17
II. PORADNIK DLA DYREKTORA PRZEDSZKOLA	29
4. Kompleksowe wsparcie uczniów w sytuacji wojny na Ukrainie.....	30
5. Działania wspierające dzieci i rodziców w trudnym okresie.....	34

PORADNIK DLA DYREKTORA SZKOŁY

INTEGRACJA DZIECI PRZYBYWAJĄCYCH Z UKRAINY – ZBIÓR DOBRYCH PRAKTYK

Do polskiego systemu edukacyjnego w krótkim czasie włączono wiele tysięcy ukraińskich dzieci z doświadczeniem uchodźczym. Ministerstwo Edukacji i Nauki dostosowuje przepisy prawne do okoliczności. Szkoły szukają rozwiązań.

Sytuacja, w jakiej znalazła się Ukraina w wyniku agresji zbrojnej rozpoczętej 24 lutego 2022 r., zrodziła szereg konsekwencji społecznych dla państw ościennych, w tym Polski, w zakresie opanowania sytuacji kryzysowej związanej z pomocą uchodźcom wojennym. Istotnymi problemami stały się skutki społeczne i prawne dla oświaty. W krótkim czasie do polskich szkół trafiło 54 tysiące dzieci z doświadczeniem uchodźczym¹, a to dopiero początek. Okazało się, że system edukacyjny nie jest wyposażony w rozbudowane rozwiązania systemowe, które usprawniłyby przyjmowanie dzieci ukraińskich do polskich szkół – tak wielu, w tak krótkim czasie. Dyrektorzy placówek, nauczyciele i psychologowie musieli z dnia na dzień skonfrontować się z sytuacją, która postawiła przed nimi konkretne wyzwania zarówno organizacyjno-prawne, jak i kulturowe. Instytucje pozarządowe oraz organizacje zajmujące się oświatą rozpoczęły działania mające na celu szybkie wdrożenie procedur pomocowych – skierowanych do nauczycieli i nowych uczniów. Szkoły zastosowały oddolne inicjatywy zmierzające do jak najlepszego przygotowania placówek na przyjęcie ukraińskich uczniów do polskich klas. Dyrektorzy i nauczyciele stanęli przed wielkim wyzwaniem zmierzającym do dostosowania dostępnych narzędzi prawnych do nowej, niecodziennej sytuacji.

Stan prawny – krótka analiza

Zasady przyjmowania do polskiej szkoły dzieci obcojęzycznych, jak również dzieci będących obywatelami polskimi przybywającymi z zagranicy regulują: art. 165 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe oraz rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2017 r. w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw. Obecny stan prawny doprecyzowuje ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. Ponadto samorządy i dyrektorzy szkół mogą skorzystać z wytycznych zawartych w dokumencie *Zasady przyjmowania dzieci z Ukrainy do polskich szkół*², opracowanym przez Departament Współpracy Międzynarodowej, czyli jednostkę działającą przy Ministerstwie Edukacji i Nauki.

Przepisy wskazują, że wszystkie dzieci w wieku 7–18 lat przybywające z zagranicy – także te, które ubiegają się o ochronę międzynarodową (lub jej podlegają) – korzystają z nauki w szkołach publicznych na takich samych zasadach jak dzieci polskie. Przyjmowanie do szkół odbywa się w ciągu całego roku szkolnego, a ustalenie klasy, w której uczeń ma kontynuować naukę, określa się na podstawie sumy ukończonych lat nauki za granicą. W obecnej sytuacji wiążące jest także pisemne oświadczenie rodzica

¹ Serwis samorządowy PAP: <https://samorzad.pap.pl/kategoria/edukacja/czarnek-do-polskich-szkol-zapisane-sa-juz-54-tys-dzieci-z-ukrainy> [dostęp: 17.03.2022].

² Więcej informacji o zasadach przyjmowania dzieci z Ukrainy do polskich szkół można znaleźć na stronie internetowej: <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/zasady-przyjmowania-cudzoziemcow-do-polskich-szkol-w-kontekscie-obecnej-sytuacji-na-ukrainie> [dostęp: 15.03.2022].

poświadczające sumę lat nauki dziecka. Rodzic, który chce zapisać dziecko do szkoły publicznej, składa wniosek do dyrektora wybranej placówki, w rejonie której mieszka. Szkoła przyjmuje wniosek z urzędu, wzięwszy pod uwagę liczebność klas, uzupełnia zespoły uczniowskie o nowych uczniów.

Zgodnie z obecnym stanem prawnym w polskim systemie oświaty, poza tradycyjnymi zespołami klasowymi, do których mogą dołączyć obywatele Ukrainy, funkcjonują także tzw. oddziały przygotowawcze. Podczas zajęć uczniowie uczęszczający do oddziałów przygotowawczych uczą się języka polskiego oraz przyswajają treści z poszczególnych przedmiotów w zakresie dostosowanym do ich możliwości.

Kwestia klasyfikowania uczniów ukraińskich nie została jeszcze uregulowana prawnie. Nastąpi to prawdopodobnie niebawem na podstawie art. 59 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy, zgodnie z którym minister właściwy do spraw oświaty i wychowania będzie mógł w drodze rozporządzenia określić organizację kształcenia, czyli m.in. zasady oceniania, klasyfikowania i przeprowadzania egzaminów.

Ze względu na dynamiczne zmiany w prawodawstwie warto byłoby upowszechnić dobre praktyki, które mogą znaleźć zastosowanie w działaniach placówki edukacyjnej.

Dobre praktyki

Dziecko z doświadczeniem uchodźczym, które przekroczyło próg polskiej szkoły, jest często dzieckiem obciążonym traumą wojenną, nie zna języka polskiego lub zna go słabo. Kultura polska może być dla niego zagadnieniem zupełnie obcym. To osoba cechująca się odmiennym sposobem postrzegania świata, mająca systemem wartości, o innej wierze lub niewierząca. Dziecko z doświadczeniem uchodźczym reprezentuje postawę etnocentryczną³, odmienną od tej typowej dla ludzi zamieszkujących lokalną wspólnotę. Skłania to całą społeczność szkolną do myślenia nowymi kategoriami i do weryfikacji stosowanych dotąd praktyk.

Jak przygotować szkołę na przyjęcie nowych uczniów? Warto zacząć od przystosowania przestrzeni budynku szkoły. Proste rozwiązania polegające na oswojeniu wspólnych odtąd miejsc, sal i korytarzy wydają się dobrym krokiem. Oznaczenie ich i umieszczenie w widocznym miejscu napisów (w tym przypadku w języku ukraińskim) na drzwiach poszczególnych klas lekcyjnych czy gabinetów pracowników szkoły (m.in. psychologa, pedagoga, pielęgniarki, dyrektora) to mały, a jednak ważny gest wyrażający akceptację dzieci ukraińskich w polskiej szkole; gest wysyłający sygnał, że nowy uczeń jest mile widziany w nowej dla niego rzeczywistości. Podobne znaczenie może mieć umieszczenie w centrum budynku napisu „Witamy Was” albo też popularnego już hasła „Jesteśmy z Wami”. Dobrą praktyką wydaje się również formułowanie ogłoszeń w języku ukraińskim – czy to na tradycyjnej gazecie informacyjnej na korytarzu szkolnym, czy też na stronach internetowych szkół i placówek.

Ważną rolę w procesie integrowania grup uczniów z różnych krajów odgrywają polscy uczniowie, z którymi warto wcześniej porozmawiać o przyjęciu nowych dzieci w szeregi klasy. Konieczne jest zorganizowanie lekcji wychowawczej poprzedzającej takie wydarzenie albo chociażby przeprowadzenie krótkiej pogadanki na temat okoliczności geopolitycznych – oczywiście dostosowanej do wieku i możliwości poznawczych i emocjonalnych polskich uczniów. Kolejnym krokiem powinny być zajęcia integrujące powiększone zespoły klasowe. I tu ponownie znaczącą rolę odgrywają wychowawcy, a ponadto pedagodzy i psychologowie.

³ P. Kaczmarek, *Etnocentryzm jako postawa badawcza*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2008, t. LXXVII, s. 173–174.